

Zygina nivea, een nieuwe dwergcicade voor Nederland (Hemiptera: Auchenorrhyncha: Cicadellidae)

De kosmopolitische subfamilie Typhlocybinae (familie Cicadellidae) is een diverse groep met veelal slanke, tere en vaak helder gekleurde cicaden. De groep omvat wereldwijd ongeveer vijfduizend beschreven soorten, waarvan er 305 in Europa voorkomen (Jach & Hoch 2013) en 103 in ons land (Den Bieman 2017, Den Bieman & Belgers 2017, Den Bieman & Van Klink 2015, Den Bieman et al. 2011). Alle soorten zijn langvleugelig en de meeste zijn goede vliegers. Typhlocybinae onderscheiden zich van de overige cicadensubfamilies doordat de lengteaders van de voorvleugels aan de basis onduidelijk zijn en dwarsaders in het basale deel van de voorvleugels ontbreken.

Zygina is een complex genus. De meeste soorten hebben een opvallend rood zigzagpatroon op de voorvleugels, maar determinatie is soms lastig doordat kleurpatronen variabel zijn en de mannelijke genitaliën soms weinig soortspecifieke verschillen laten zien. Determinaties van vrouwtjes zijn vaak eveneens problematisch door de geringe verschillen in genitaliën (Biedermann & Niedringhaus 2004).

Vorig jaar werd een exemplaar van *Zygina nivea* (Mulsant & Rey) in Nederland gevonden. Materiaal: 1 ♀, Ede (provincie Gelderland), geklopt uit een beukenhaag, AC 172,9-451,1, 23.xi.2016, leg. M. de Haas, col. C.F.M. den Bieman.

Zygina nivea is een opvallende soort met vaak een kenmerkend kleurpatroon. De meest voorkomende vorm laat een rode vlek op de punt van de kop (de vertex) zien en twee rode stippen op de hoeken van het scutellum (figuur 1, 2). De variatie in het kleurpatroon is goed te zien op de website British bugs (Boffing & Bantock 2013): er zijn compleet ongekleurde exemplaren tot exemplaren met een uitgebreid rood patroon op de kop en het halsschild. Deze variatie leidde ook tot het beschrijven van verschillende variëteiten (Ribaut 1936). Eerstedags-adulten zijn wit; volledige uitkleuring, inclusief de gekleurde vlekken, duurt circa vijf dagen (Catalano et al. 2011).

Zygina nivea komt in een groot deel van Europa voor: Engeland, Duitsland, Tsjechië, Slowakije, Oostenrijk, Moldavië, Oekraïne, Zuid-Rusland, Hongarije, Italië, voormalig Joegoslavië, Griekenland, Frankrijk, Spanje en Portugal (Boffing & Bantock 2013, Holzinger 2009, Jach & Hoch 2013, Seljak 2004).

Buiten Europa komt deze soort voor in Israël, Tunesië, Algerije, Marokko (Nast 1972), Iran (Dlabola, 1981) en Turkije (Lodos & Kalkandelen 1984). *Zygina* is

1. Vrouwtje van *Zygina nivea*, Ede (Gelderland), 23.xi.2016. Foto: Th. Heijerman

1. Female of *Zygina nivea*, Ede (province of Gelderland), the Netherlands, 23.xi.2016.

2. Mannetje van *Zygina nivea*, genitaliën verwijderd, rivierbedding van de Eygues, Vinsobres (departement Drôme), Frankrijk, op *Populus alba*, 12.ix.2014. Foto: Th. Heijerman

2. Male of *Zygina nivea*, genitalia removed, riverbed of Eygues, Vinsobres (departement Drôme), France, on *Populus alba*, 12.ix.2014.

een Palaearctisch genus waarvan verschillende soorten in Noord- en Zuid-Amerika geïmporteerd zijn. *Zygina nivea* is vooralsnog de enige soort die uit Zuid-Amerika bekend is: hij is geïntroduceerd in stedelijke gebieden in Argentinië (Catalano et al. 2011).

Tot voor kort kwam deze soort in Duitsland maar zeer beperkt voor en is hij tot 2003 alleen in het westelijke deel verzameld. Recent breidt deze soort zich echter fors uit naar het noorden en oosten (H. Nickel persoonlijke mededeling). Op basis van deze uitbreiding in Duitsland, en het voorkomen in Engeland sinds 2010, werd deze soort ook in ons land verwacht.

De soort leeft vooral op witte abeel (*Populus alba*) (Nickel 2003), maar wordt ook gevonden op zwarte populier (*P. nigra*), schietwilg (*Salix alba*), *S. eleagnos* en *Elaeagnus pungens* (Ribaut 1936, Seljak 2004). In Duitsland overwintert *Z. nivea* als adult

en er komt slechts één generatie per jaar voor (Nickel 2003). Veel Typhlocybinae die zich voortplanten op loofverliezende bomen en struiken en als adult overwinteren, vliegen in het najaar naar coniferen om te overwinteren. De vangst in Ede uit een beukenhaag betreft waarschijnlijk zo'n najaarsmigrant.

Dankwoord

Theodoor Heijerman maakte weer prachtige en haarscherpe foto's. Herbert Nickel verstrekte informatie over de actuele verspreiding in Duitsland.

Literatuur

- Biedermann R & Niedringhaus R 2004. Die Zikaden Deutschlands. Bestimmungstabellen für alle Arten. WABV Fründ.
Boffing J & Bantock T 2013. British bugs. Beschikbaar op: www.britishbugs.org.uk [geraadpleegd 22 december 2016]

- Catalano MI, Brentassi ME, Paradell SL & Remes de Lenicov AMM 2011. First record of the genus *Zygina* from a Neotropical regio on *Populus* spp.: taxonomic and biological characteristics. *Journal of Insect Science* 11: 88.
- Den Bieman CFM 2017. Opmerkelijke dwergcicaden, inclusief twee nieuwe soorten voor Nederland (Homoptera: Cicadomorpha: Cicadellidae). *Entomologische Berichten* 77: 42-47.
- Den Bieman CFM & Belgers JDM 2017. Drie dwergcicaden nieuw voor Nederland: *Alebra neglecta*, *Allygus maculatus* en *Penestrangia apicalis* (Homoptera: Auchenorrhyncha: Cicadellidae). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 48: in druk.
- Den Bieman CFM & Van Klink R 2015. Een forse uitbreiding van de Nederlandse dwergcicadenfauna met vijftien soorten (Hemiptera: Auchenorrhyncha: Cicadellidae). *Entomologische Berichten* 75: 211-226.
- Den Bieman K, Biedermann R, Nickel H & Niedringhaus R 2011. The planthoppers and leafhoppers of Benelux. Identification keys to all families and genera and all Benelux species not recorded from Germany. WABV Fründ.
- Dlabola J 1981. Ergebnisse der Tschechoslowakisch-Iranischen Entomologischen Expeditionen nach dem Iran (1970 und 1973) (Mit Angaben über einige Sammelresultate in Anatolien) Homoptera: Auchenorrhyncha (II. Teil). *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae* 40: 127-311.
- Holzinger WE 2009. Rote Liste der Zikaden (Hemiptera: Auchenorrhyncha) Österreichs. In: Rote Liste gefährdeter Tiere Österreichs 3 (Zulka KP ed): 41-317. Böhlau Verlag Uitgever.
- Jach M & Hoch H 2013. Fauna Europaea: Cicadomorpha, Cicadellidae. Fauna Europaea version 2.6.2. Beschikbaar op: www.faunaeur.org/?no_redirect=1 [geraadpleegd 22 december 2016]
- Lodos N & Kalkandelen A 1984. Preliminary list of Auchenorrhyncha with notes on distribution and importance of species in Turkey. XVI Family Cicadellidae: Typhlocybinae: Erythroneurini (Part II). *Türkiye Bitki Koruma Dergisi* 8: 201-210.
- Nast J 1972. Palaearctic Auchenorrhyncha (Homoptera) an annotated list. Polish Scientific Publishers.
- Ribaut H 1936. Homoptères Auchénorrhynques (1. Typhlocybidae). *Faune de France* 31: 1-474.
- Seljak G 2004. Contribution to the knowledge of planthoppers and leafhoppers of Slovenia (Hemiptera: Auchenorrhyncha). *Acta Entomologica Slovenica* 12: 189-216.

Summary

Zygina nivea new for the Netherlands (Hemiptera: Auchenorrhyncha: Cicadellidae)

In 2016, *Zygina nivea* (Mulsant & Rey) was discovered in the Netherlands. The occurrence of this cicada was expected because of its recent range expansion in Germany and its occurrence in England. This species usually lives on white poplar (*Populus alba*). However, the first recording of this species in the Netherlands is from a beech hedge (*Fagus sylvatica*); it probably concerned an autumn migrant.

C.F.M. (Kees) den Bieman
't Hofflandt 48
4851TC Ulvenhout
cdbieman@planet.nl

Marco de Haas
Schoonenburg 68
6714 GD Ede

Uitgelezen

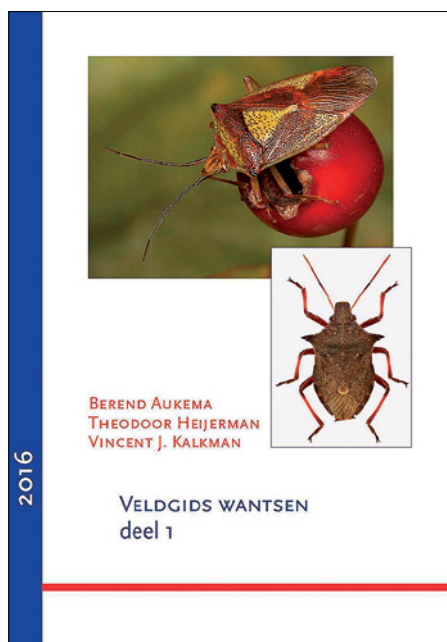
Berend Aukema, Theodoor Heijerman & Vincent J. Kalkman 2016

Veldgids wantsen deel 1

EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden. 73 pp.
ISBN 978-90-76261-12-6. € 5,-

In Nederland komen 641 soorten wantsen voor. Veel van deze beestjes houden er een nogal verborgen levenswijze op na en hebben geringe afmetingen. Voor de meeste mensen is de trefkans met die dieren dus klein en zijn de problemen met het op naam brengen tijdens die schaarse ontmoetingen juist groot. Hierdoor lopen maar weinig mensen warm voor wantsen. Er zijn in Nederland echter ook behoorlijk wat grote, vaak opvallende en spectaculair gekleurde wantsen. En ook bij de wat kleinere dieren zitten bij nadere beschouwing heel fraai getekende beestjes. Veel van deze soorten staan in de Veldgids wantsen deel 1. Van de 36 wantsenfamilies die ons land rijk is worden in deze veldgids tien behandeld waarin 86 soorten hun plaats hebben, die allemaal apart besproken worden.

In een korte inleiding wordt duidelijk gemaakt waar de gids voor bedoeld is en hoe hij werkt. Het doel is grotere soorten op naam te brengen door een gevonden wants te vergelijken met de foto's in de gids, en bij het vinden van de juiste soortnaam de waarneming met een foto door te geven via de websites Waarneming.nl

of Telmee.nl. Daarmee is ook duidelijk dat de gids samen met die websites een instrument is om meer kennis over de verspreiding van deze groep wantsen te verkrijgen. Niet alleen zoeken en vinden, maar ook doorgeven is het motto. Na een korte compacte beschrijving van de uiterlijke kenmerken van wantsen staat een forse afbeelding van een groene schildwants *Palomena prasina*, waarbij de voor determinatie van wantsen belangrijke kenmerken duidelijk zijn aangegeven. Daar waar het vroeger gebruikelijk was om na zo'n kenmerkenplaatje via een

vele pagina's lange tabel op zoek te gaan naar de soorten, is dat hier niet het geval. Er is weliswaar een kader met een 'snelle tabel' tot de families, maar die lijkt meer bedoeld als nuttige controle achteraf bij het vinden van een mooie wants die niet binnen de tien besproken families valt. Voorbeelden van zulke vondsten worden achter in de gids behandeld, waarbij ook weer foto's staan met tekst en uitleg.

Na deze korte tabel volgt een uitgebreide opsomming van literatuur en websites waarop meer informatie te vinden is over wantsen. Hiermee kunnen mensen die via het boekje tot de wantsen bekeerd worden zich inderdaad uren lang vermaken op de bank of internet. Voorts volgt een korte maar nuttige uitleg over het inventariseren. Kloppen van takken boven een paraplu, slepen door de vegetatie met een stevig net en het afzoeken van bladrozetten krijgen de nodige aandacht. Dit zijn geen overbodige tips, want veel mensen overwinnen pas na enige schroom de drempel van het bemonsteren van bomen en struiken met een paraplu. Vaak wordt die schroom echter gevolgd door enthousiasme over wat er in de paraplu valt en hoe positief de reacties zijn van leken die komen kijken wat er aan kleine natuur te vinden is.

De volgende 50 pagina's worden gebruikt voor de soortbesprekingen. Voor het vinden van de soorten moet je het boekje dus doorbladeren en de foto's vergelijken met de gevonden wants. De tien families hebben een bondige inleiding waarin de het aantal soorten van de